

Motion till riksdagen 2007/08:C344

av Lars Ohly m.fl. (v)

En äktenskapslagstiftning för alla

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att äktenskapslagstiftningen bör göras könsneutral.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att Svenska kyrkan och andra trossamfund inte själva ska kunna välja om de vill viga samkönade par eller inte.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att vigselrätten ska individualiseras.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att avskaffa partnerskapslagen under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att ett par som vill registrera partnerskap ska få möjlighet att söka dispens från 18-årsregeln.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att anknytningskravet i lag (1994:1117) om registrerat partnerskap bör tas bort.
7. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelserna i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap även ska vara tillämpliga på registrerat partnerskap.

2 Könsneutralt äktenskap

Vänsterpartiet var det första partiet som fattade beslut om att driva frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning. För oss är det en central demokrati-

Fel! Okänt namn på

fråga att lagstiftningen ska gälla lika för alla oavsett sexuell läggning. Det är vår självklara utgångspunkt att verka för att ointetgöra de rättsliga skillnader som i dag finns mellan partners och makar.

Enligt gällande lagstiftning är äktenskapet en heterosexuell förening mellan kvinna och man. Möjligheten att registrera partnerskap står sedan 1994 till buds för de samkönade par som vill gifta sig. Sedan lesbiska kvinnor den 1 juli 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården finns det få skillnader kvar när det gäller rättsverkningarna mellan ett äktenskap och ett partnerskap (se 3 kap. lag [1994:1117] om registrerat partnerskap). Partnerskapslagen är alltså i stort sett en kopia av äktenskapsbalken. Vänsterpartiet ser inte några sakliga skäl till att behålla denna särslagstiftning.

Partnerskapslagen var ett historiskt viktigt och stort steg i arbetet för sexuellt likaberättigande år 1994 men i dag fyller den inte samma funktion. Den blir i stället ännu en tydlig markering av hur lagstiftningen präglas av en särskiljandets logik där homosexuella separeras från heterosexuella. För oss är det självklart att äktenskapslagstiftningen ska göras könsneutral i likhet med sambolagstiftningen som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning. Partnerskapslagen ses som ”ett andra klassens äktenskap” och ett bihang till äktenskapsbalken. Äktenskapsbalken ger heterosexuella par rätt att gifta sig. Denna rätt saknar homosexuella par trots att de befinner sig i en jämförbar situation.

Internationellt sett ligger Sverige i bakvattnet när det gäller könsneutral äktenskapslagstiftning. Äktenskapslagstiftning som gäller lika för alla par finns bl.a. i Kanada, Holland, Belgien, Spanien och Sydafrika.

3 Argument för en icke-diskriminerande lagstiftning

Det finns grupper i samhället som verkar för att äktenskapet ska behålla sin diskriminerande särställning. Namninsamlingar till stöd för att äktenskapet ska bevaras som det ser ut i dag startas och opinionsmöten arrangeras. Man hänvisar bl.a. till att en könsneutral äktenskapslagstiftning skulle innebära en diskriminering av alla andra former av möjliga relationer. Detta resonemang bygger på en missuppfattning av definitionen av begreppet sexuell läggning och på djupt rotade fördomar om homosexuella och bisexuella personer.

Vi vill därför erinra om att sexuell läggning definieras som homosexualitet, bisexualitet och heterosexualitet. Vidare anser man inom dessa grupper att äktenskapet är en naturlig förening mellan kvinna och man som tryggar kärnfamiljens fortlevnad. Enligt naturrättsliga teorier finns det en av gud eller i naturen inneboende ordning som är oföränderlig. Vänsterpartiet menar att argument som hänvisar till en av gud given ordning inte kan ligga till grund för den moderna lagstiftning som krävs i en rättsstat.

Äktenskapet är en juridisk samlevnadsform som det är möjligt att förändra i takt med att värderingarna i samhället förändras. Den traditionella kärnfamiljen har spelat ut sin roll som samhällets grundval eftersom familjebild-

ningar i dag kan se ut på många olika sätt. En familj kan t.ex. bestå av en vuxen med barn eller två särboende eller samboende vuxna av samma eller olika kön.

Vänsterpartiet har självfallet inga synpunkter på människors val av samlevnadsform och lägger därför inga värderingar i enskildas val att leva i en kärnfamilj. Vi ifrågasätter däremot kärnfamiljens normerande verkan för hur lagstiftningen ska se ut. Den traditionella kärnfamiljen är inte heller generellt något särskilt bra exempel på den bästa miljön för ett barn att växa upp i. Vi kan inte bortse från att det finns kvinnor och barn som lever i kärnfamiljer där de utsätts för våld och övergrepp av närstående män. Den bästa miljön för ett barn att växa upp i är enligt vår mening en familj med en eller flera trygga vuxna. Föräldrarnas sexuella läggning spelar ingen roll för deras omvårdningsförmåga.

Om äktenskapet verkligen är den bästa och stabilaste grunden för familjen, barnen och samhället så torde det dessutom finnas all anledning att ge alla typer av familjebildningar möjlighet att uppleva denna trygghet. Även samkönade föräldrar har barn. Lagstiftningen måste för att inte bli omodern anpassas till verkligheten.

Så länge lagstiftningen sorterar människor i olika fack beroende på sexuell läggning kommer diskrimineringen av homosexuella och bisexuella personer och deras barn att fortgå.

4 Tidigare ställningstaganden

År 1987 avvisade regeringen i förslaget till lag om homosexuella sambor tanken på en möjlighet för homosexuella par att ingå äktenskap (prop. 1986/87:124). Man hänvisade då till att ”värderingarna om äktenskapet som en institution för familjebildning mellan en man och en kvinna är så grundmurade i samhället att det inte är möjligt att införa bestämmelser som ger två personer av samma kön rätt att ingå äktenskap med varandra” (prop. 1986/87:124, s. 41). Det tidigare lagutskottet delade regeringens uppfattning och tillade att ”en lagstiftning som medger äktenskap för två personer av samma kön skulle stå i strid med den allmänna uppfattningen inom ett centralt livsområde (bet. 1986/87:LU28, s. 5)”.

Vänsterpartiet kan med glädje konstatera att allmänhetens värderingar förändrats sedan dess. I sitt betänkande (bet. 2003/04:LU22) ansåg lagutskottet att tiden var mogen för att brett och förutsättningslöst utreda frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning. Äktenskapsutredningen presenterade sitt betänkande i mars 2007.

4.1 Äktenskapsutredningen

Utredningen lägger i sitt betänkande fram ett förslag som i praktiken innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund kommer att ges rätten att själva

Fel! Okänt namn på

välja om de vill viga samkönade par eller inte om förslaget genomförs i den delen (SOU 2007:17 s. 276 f.). Vi anser att det vore djupt olyckligt att införa en lagstadgad möjlighet att diskriminera samkönade par. Vigselrätten delegeras av staten och är därför en form av myndighetsutövning. Förslaget är redan ur den aspekten oacceptabelt. Vänsterpartiet är i stället för en s.k. vigselplikt där Svenska kyrkan och trossamfund är skyldiga att viga även samkönade par för att ha rätt att förrätta vigsel överhuvudtaget.

Vi är djupt oroade över att familjekonservativa krafter inom den nya regeringen kommer att blockera ett lagförslag om en könsneutral äktenskapsbalk (se mot. 2005/06:L313). Nyligen fick vi kännedom om att regeringen förlängt remisstiden på utredningen till den 15 januari 2008, vilket antyder att regeringen avser att dra frågan i långbänk.

Regeringen bör snarast återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral. Detta förslag bör inte ge Svenska kyrkan och andra trossamfund rätt att själva välja om de vill viga samkönade par eller inte.

Under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral bör regeringen även återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att partnerskapslagen avskaffas.

4.2 Individualiserad vigselrätt

Idag regleras vigselrätten för Svenska kyrkan i äktenskapsbalken där det framgår att präster inom Svenska kyrkan är behöriga att vara vigselgörare. För andra trossamfund än Svenska kyrkan gäller en annan ordning där de måste söka tillstånd att förrätta vigsel från Kammarkollegiet. Dessutom krävs ett särskilt förordnande av vigselgörarna. Borgerliga vigselgörare förordnas av länsstyrelserna. Enligt utredarens bedömning (SOU 2007:17 s. 277) är de enskilda vigselgörarna inom trossamfundet, till skillnad från de borgerliga vigselgörarna, inte att anse som fristående uppdragstagare utan som företrädare för sitt trossamfund. I utredningen föreslås att samma lag ska gälla för Svenska kyrkan som för övriga trossamfund, d.v.s. även Svenska kyrkan ska ansöka om vigseltillstånd och präster måste förordnas särskilt för att vigselbehörighet ska gälla (SOU 2007:17 s. 273). Vänsterpartiet är av den uppfattningen att alla trossamfund ska behandlas lika men vi vill gå ett steg längre än utredningen och införa en individualiserad vigselrätt för samtliga görare av vigsel i likhet med vad som idag gäller för borgerliga vigselgörare. Ett uppdrag att förrätta vigsel är en form av myndighetsutövning och bör därför enligt vår mening vara personligt, d.v.s. knutet till den befattningshavare som innehar uppdraget och inte till ett trossamfund.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att uppdraget att som vigselgörare individualiseras.

5 Civilt äktenskap

Enligt gällande lagstiftning är det möjligt att viga i Svenska kyrkan, annat trossamfund eller borgerligt. Ett kyrkligt äktenskap saknar i sig rättslig verkan då en rättsligt giltig vigsel enligt äktenskapsbalken förutsätter att äktenskapsbalkens regler har iakttagits. Däremot får civil vigsel förrättas av företrädare för vissa samfund efter särskilt förordnande från Kammarkollegiet.

När en person med ett sådant förordnande förrättar vigsel måste han eller hon följa äktenskapsbalkens regler. I det avseendet skiljer sig alltså inte en civilt giltig vigsel förrättad av en präst i Svenska kyrkan eller i något annat trossamfund från en vigsel förrättad i en borgerlig ordning. Den ”kyrkliga” vigseln existerar således inte i rättslig bemärkelse (se artikel i FT, D. Hanqvist, ”Den sista enhörningen: på jakt efter den kyrkliga vigseln”).

Nuvarande ordning kan leda till att den rättsligt giltiga vigselordningen sammanblandas med de religiösa sedvänjorna eller tappas bort till förmån för sådana sedvänjor. Ordningen strider dessutom mot principen om statens neutralitet i religiösa frågor. Denna princip tydliggjordes då Svenska kyrkan skildes från staten den 1 januari 2000.

Vänsterpartiet driver alltjämnt frågan om att ta bort vigselrätten från Svenska kyrkan och andra trossamfund och i stället införa s.k. civiläktenskap. En sådan ordning skulle innebära ett enhetligt sätt att ingå äktenskap för alla par, oavsett sexuell läggning.

Diskussionen om vigselplikt för Svenska kyrkan och trossamfunden skulle dessutom inte längre vara aktuell. Då Äktenskapsutredningen inte lämnar något sådant förslag i sitt betänkande avser vi att på sikt fortsätta att driva frågan om civiläktenskap. Vi prioriterar dock att få igenom en könsneutral äktenskapslag så fort som möjligt och vill därför inte avvakta ytterligare utredning av denna fråga just nu. Därför avstår vi från att lägga fram ett förslag om civil äktenskapslagstiftning i denna motion.

6 I väntan på en könsneutral äktenskapslagstiftning

Uppdragen som förrättare av vigsel och som förrättare av partnerskap likställdes i april 2006. Länsstyrelserna ska sedan lagändringen endast meddela förordnanden som ger behörighet att förrätta både vigsel och registrering av partnerskap (prop. 2005/06:58).

Vänsterpartiets principiella utgångspunkt är att partnerskapslagen ska avskaffas. Vi vill införa en äktenskapslagstiftning som gäller lika för alla, oavsett sexuell läggning. Därför är det viktigt att reglerna i partnerskapslagen snarast likställs med de i äktenskapsbalken. Det är uppenbart att nuvarande lagstiftning bygger på fördomar mot homosexuella och bisexuella personer.

Så länge nuvarande ordning med två skilda lagar gäller vill Vänsterpartiet att lagstiftningen i stället utgår från att likställdhet ska gälla mellan homosex-

Fel! Okänt namn på

uella par och heterosexuella par. En sådan ordning skulle undanröja de omotiverade rättsliga skillnaderna mellan makar och partners. Detta får enligt vår mening ses som ett första led i införandet av en gemensam äktenskapslagstiftning där sexuell läggning inte spelar någon roll.

7 En diskriminerande ordning

7.1 Dispens enligt äktenskapsbalken

I dag har heterosexuella par möjlighet att söka dispens från 18-årsgränsen för att ingå äktenskap (2 kap. 1 § ÄktB). Tillstånd får meddelas endast om det finns särskilda skäl. Denna möjlighet saknas dock för samkönade par som önskar registrera partnerskap (1 kap. 3 § lag 1994:1117).

Vänsterpartiet vill självfallet inte att barnäktenskap ska vara tillåtna men menar att dispens ska kunna beviljas om det finns särskilda skäl även enligt partnerskapslagen. I förarbetena till partnerskapslagen (bet. 1993/94:LU28) görs inte någon ingående behandling av dispensregeln. Där anförs att de i 2 kap. äktenskapsbalken angivna äktenskapshindren, dvs. underårighet, nära släktskap och bestående äktenskap, bör ges motsvarande tillämpning på registrering av partnerskap.

Det tidigare lagutskottet föreslog i sitt betänkande (bet. 2003/04:LU19) att riksdagen skulle avslå en motion om möjlighet till dispens från 18-årsregeln vid registrering av partnerskap. Utskottet hänvisade till avsaknad av beredningsunderlag men angav samtidigt att ställningstagandet inte innebar att frågan en gång för alla skulle vara avgjord (bet. 2003/04:LU19, s. 13).

I sina betänkanden (bet. 2004/05:LU14 och bet. 2005/06:LU19) avslog lagutskottet motioner med krav på ändringar i partnerskapslagen med hänvisning till den pågående utredningen om äktenskap och partnerskap (dir. 2005:6). Vänsterpartiet anser att ett homosexuellt par som vill registrera partnerskap ska ha samma möjligheter att ansöka om dispens som ett heterosexuellt par som vill ingå äktenskap. Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att ett par som vill registrera partnerskap får möjlighet att söka dispens från 18-årsregeln.

7.2 Anknytningskravet i partnerskapslagen

Enligt partnerskapslagen 1 kap. 2 § måste en av partnerna ha hemvist i Sverige sedan minst två år för att det samkönade paret ska få registrera sitt partnerskap. Om en av partnerna är svensk medborgare kan hemvist för den personen ha förelegat sedan en kortare tid än två år. I förarbetena till partnerskapslagen anförs att ”man bör undvika att medverka till en registrering som inte får någon verkan i hemlandet, om partnerskapet saknar anknytning till det land där registreringen sker” (bet. 1993/94:LU28 s. 16).

Fel! Okänt namn på

Kravet på anknytning till Sverige saknas för det heterosexuella par som önskar ingå äktenskap (ÄktB 3 kap. 2 §). Det tidigare lagutskottet har avslagit motioner med krav på att avskaffa anknytningskravet i partnerskapslagen med motiveringen att frågan ses över av den pågående utredningen om könsneutralt äktenskap dir. 2005:6 (bet. 2005/06:LU19 s. 10).

Regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att kravet på anknytning till Sverige i partnerskapslagen avskaffas.

8 Den nordiska konventionen om privaträttsliga förhållanden

Den svenska internationella privaträtten, IP-rätten, reglerar under vilka förutsättningar svensk domstol eller myndighet ska befatta sig med en fråga som har internationell anknytning och enligt vilket lands lag frågan ska avgöras.

Enligt 3 kap. 4 § partnerskapslagen gäller inte bestämmelserna i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap för registrerade partners. Förutom Sverige är Danmark, Finland, Island och Norge anslutna till den konvention som ligger till grund för förordningen. Sedan år 2001 då Finland införde lagstiftning om partnerskap för samkönade par finns motsvarande lagstiftning i alla konventionsländerna. Därför bör även denna förordning vara tillämplig på registrerade partners av samma skäl som anförs ovan.

Bestämmelserna i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap ska även vara tillämpliga på registrerat partnerskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2007

Lars Ohly (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Kent Persson (v)

LiseLotte Olsson (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Elina Linna (v)

Alice Åström (v)